

אומנה **הלכה ומעשה**

**זיהוי
איתותי
מצוקה
באומנה**

אומנה הלכה ומעשה

זיהוי איתותי מצוקה באומנה

נכתב על ידי קבוצת הלמידה אומנה:

רונית אדלר
עדנה אלברט
אמיר בן נעים
ד"ר נחום בן שלמה
דפנה ברקאי
ססיל גריצנר
פאתנה הלין
מלכה וייסברג ז"ל
שרון ז'ק
דינה רייף
ג'וסי שטורם
אריה שמש
שלוה ליבוביץ
מוריה לוי

אומנה הלכה ומעשה

לקראת אומנה

גיוס משפחות | בדיקת משפחות אומנה ובחירתן | הכנת משפחות |
התאמה מיטבית של אומנה

החיים באומנה

סגנונות התקשרות של ילדים במשפחות אומנה | ליווי משפחות וילדים |
התמודדות עם פגיעות מיניות באומנה | זיהוי איתותי מצוקה באומנה

לקראת סיום

תהליכי פרידה וסיום | הכנת הנער/ה לחיים עצמאיים

פירוט נוספים
בסידרה:

עריכה:

מוריה לוי - חברת רום

שלווה ליבוביץ - משרד הרווחה והשירותים החברתיים

שרית ויזל - אשלים

עריכה לשונית: עינת אינשטיין

הבאה לדפוס: אושרית גבאי, אשלים

מזכירות ותיאום: סימונה דוד, אשל

עיצוב וביצוע גרפי: פנינה נחמיאס, ג'וינט ישראל

מנהלת מיד"א - מרכז ידע אשלים: ד"ר ליאת בן-דוד

מנהל ההוצאה לאור: טוביה מנדלסון

תמוז-אב תש"ע - 2010

כל הזכויות שמורות לאשלים - העמותה לתיכנון ולפיתוח שירותים לילדים ובני נוער בסיכון ומשפחותיהם
(ע"ר) מיסודו של ג'וינט ישראל ובתמיכתן של ממשלת ישראל והפדרציה היהודית של ניו-יורק

www.ashalim.org.il

משרד הרווחה והשירותים החברתיים חרט על דגלו את מדיניות "עם הפנים לקהילה". מדיניות זו מחייבת את גורמי המקצוע לעשות את מלוא המאמצים המקצועיים כדי שהילד ומשפחתו יקבלו את המענה המקצועי בתוך הקהילה. לשם כך פיתח המשרד מספר רב של תכניות, אשר במרכזן התכניות "עם הפנים לקהילה", התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון, תכנית "עם הפנים לקהילה ב" והתכנית לאיתור ילדים בסכנה. בסוף שנת 2009 הסתיים תהליך מיפוי של מחצית מהילדים אשר נמצאים בסיכון במדינה, ואני תקווה כי מיפוי מדויק זה יעשה גם ביתר האזורים. כמו כן, התקציבים שמוקצים לנושא של ילדים ונוער הולכים וגדלים ונאמדים בסכומים שלא ידענו בעבר.

עם זאת, עדיין יש ילדים אשר למרות כל המאמצים לא יכולים להישאר בבית ההורים היות שהם נמצאים במצבי סיכון, ולכן מתקבלות החלטות בבתי המשפט ובוועדות לתכנון טיפול על נזקקות להשמה חוץ-ביתית.

אני מאמין בלב שלם כי השמה במסגרת משפחת אומנה היא אחת מדרכי הטיפול הטובות ביותר הקיימות אצלנו. כמנכ"ל המשרד אני שואף לטפח, לקדם ולהרחיב את התחום כדי שיותר ילדים ייהנו מהשהות במשפחה אומנת.

בניגוד לעולם המערבי, במדינת ישראל מושמים מרבית הילדים במערכת הפנימייתית, ולא באומנה. אנו שוקדים רבות על ביצוע רפורמות מרחיקות לכת וכבר כיום נמצאים בתהליכים אינטנסיביים להגדלת מספרן של משפחות האומנה. בד בבד, אנו מנסים לשפר, לייעל ולהיטיב את הסיוע ואת התמיכה הניתנים למשפחות וכן להעמיק את איכות השירות הניתן לילדים ולמשפחות.

כדי להצליח במשימות שפירטתי לעיל חלה על כולנו החובה להרחיב ולהפיץ את הידע המקצועי הקיים בקרבנו, להמשיך וללמוד את התחום, הן בקבוצת הלמידה והן בקהילת הידע הווירטואלית. אין לי ספק כי כתיבת התורה המקצועית היא התפוקה של הלימוד, ועל כך מגיעה מילת תודה לכל העוסקים במלאכה.

השר הרצוג ואנוכי מנסים לקדם בשנתיים האחרונות תהליך משלים, שנועד לתת למשפחות אומנה את האפשרות לאמץ את הילדים אשר שוהים אצלם ובית המשפט קבע כי ישוחררו לאימוץ. אנו סבורים כי זוהי פעולה חשובה אשר יכולה לחולל שינוי ולהיטיב הן עם הילדים והן עם המשפחות, אשר בראשית הדרך חוששות מהתקשרות אל הילד מחד גיסא ומקבלת ההחלטה על אימוץ מאידך גיסא.

אני תקווה כי ביצוע השינויים והשקעת המשאבים והתשומות יחוללו שינוי מהותי ויביאו לשיפור של כלל מערך האומנה. בהתפתחות המענה של האומנה יש ביטוי ערכי למעורבות חברתית, לערבות הדדית ולפיתוח "החברה האזרחית".

המשיכו במעשיכם החשובים, השקיעו ופתחו תורות חדשות וזכרו כי ההשקעה שלכם תורמת לילדים הזקוקים לכם.

נחום איצקוביץ
מנכ"ל משרד הרווחה
והשירותים החברתיים

אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד מציינת: "...על הילד, לצורך התפתחות מלאה והרמונית של אישיותו, לגדול בסביבה משפחתית, באווירה של אושר, אהבה והבנה..."

האומנה היא חלופה טיפולית לילדים שיש להוציאם מהבית, לפרק זמן קצר או ארוך. האווירה הביתית והאינטימית באומנה, קיומן של דמויות קבועות המטפלות בילד וההתייחסות האישית למכלול צרכיו הפיזיים והרגשיים של הילד נועדו להקטין את הנזק הנגרם על ידי ניתוק הילד מהוריו הביולוגיים ומסביבתו הטבעית.

אשלים החלה לפני כמה שנים את מעורבותה בתחום האומנה, כחלק מפעילותה הכוללת בתחום החוץ-ביתי. תכנית "אומנה בראש" שמה לה למטרה להעמיק ולחזק את שירות האומנה. המעורבות התבטאה בשני מישורים עיקריים: פיתוח צוותים מקצועיים ופיתוח ידע ודרכי התערבות.

פיתוח ידע הנו תהליך משמעותי וחשוב לכל ארגון מקצועי הרוצה להטביע את חותמו בשדה מעורבותו.

תחום האומנה השכיל להוביל תהליכי פיתוח ידע מרשימים, ואין ספק כי גיבושו של הידע לכלל תורה מקצועית אחת יעזור בשדרוג העבודה המקצועית והשירות הניתן למשפחות ולילדים.

חוברת זו לא הייתה יוצאת לאור ללא מעורבותם ופעילותם הנמרצת של שותפינו במשרד הרווחה, בעמותות האומנה ובקרן רש"י.

תודה מיוחדת לאנשי צוות אשלים שהיו מעורבים בפיתוח התכנית ובהפעלתה - שחר שומן, מנהל יחידת ילדים ונוער, ושרית ויזל, מנהלת תכניות.

ד"ר רמי סולימני
מנכ"ל אשלים

מערך החברות המקצועיות בנושאים שונים של תהליכי העבודה בתחום משפחות אומנה הנו פרי של עשייה רבת שנים ושל תהליכי למידה מעמיקים.

תחום האומנה ידוע בהיותו פורץ דרך ועוקר הרים מחד גיסא, אך גם ביכולתו להטמיע ולבסס שינויים מאידך גיסא.

אנשי המקצוע הנאמנים והמסורים לטובת הילדים אינם שוקטים על שמריהם. קיימת המודעות לצורך בשיפור תמידי וכן קיימת ההבנה שכדי שהאיכות תתממש ותשתפר נדרשת למידה תמידית וממוקדת תוצאות.

השיטה המנצחת שנבחרה הנה המודל המשלב עשייה יומיומית, קהילת ידע וקבוצת למידה אינטנסיבית ופעילה. שיטת הלמידה ב"חברותא" או "בית המדרש", הידועה מקדמת דנא, מפיקה את המיטב מכל אחת ואחד ואת המרב מכולם, וכמו תמיד השלם הנו יותר מסך חלקיו.

היכולת לאינטגרציה של תורות מקצועיות, ניסיון ומיומנויות, ידע ומידע נצברים והיכולת להפיק מתהליכים אלו כלים יישומיים לעבודת השטח אינן טריוויאליות, ועל כן ההערכה לפעולות אלו הנה עמוקה ורבה.

בטוחני שחברות אלו תעצמנה את רמת הידע והמיומנויות של כלל העובדים הסוציאליים המטפלים בילדים ובמשפחותיהם, תסייענה לאנשי המקצוע באשר הם, בהתמודדויות ובהתלבטויות שהן מנת חלקנו היומיומית ותאפשרנה לראות את האור שבאתגרים אלו.

היופי של התוצרת נובע מתחושת הביטחון שהחברות נשענות על תשתית מקצועית מבוססת רבת שנים ומהוות חוליה משמעותית בתהליך העשייה, הלמידה וההתפתחות המתמשכים.

יישר כוח לכל המעורבים בדבר שפתחו את עצמם ללמידה ההדדית, נתנו ממשאביהם האישיים ואפשרו בכך לכולנו ליהנות מפרי עשייתם:

ליקוטיאל צבע, מנהל אגף תכנון, מחקר והכשרה ולצוות האגף; לדליה רוזניק, לצחי פיין ולילין שריף, על מתן האפשרות ועל הפיתוח של קבוצת הלמידה וקהילות הידע - בלעדיהם התהליך לא היה מתקיים.

ל"אשלים" ולעמותות האומנה שהתגייסו למהלך וסייעו בהצלחתו.

לכל מפקחי האומנה בשירות ילד ונוער, באגף השיקום ובאגף לטיפול באדם המפגר, שיצרו וגיבשו את התוכן בתהליכי הלמידה.

לחברת "רום" בראשותה של מוריה לוי, אשר בהנחייתה השוטפת והאקטיבית הצלחנו כולנו להפוך חלום למציאות.

וכמובן, אחרונה חביבה, המנצחת על כל המלאכה, בכל המערכות, במסירות אין קץ ובאמונה פורצת כל מחסום, תודה עמוקה לשלווה לייבוץ, המפקחת הארצית על האומנה בשירות ילד ונוער.

דליה לב-שדה

מנהלת שרות ילד ונוער

משרד הרווחה והשרותים החברתיים

מבוא

ענף האומנה עובר בעשור האחרון שינויים משמעותיים הכוללים בין היתר את ההפרטה החלקית של האומנה, הגדרת משפחות האומנה כמתנדבות, בניית סל הוצאות מיוחדות וניסיון קידום הצעת חוק השמה חוץ-ביתית.

סביבת העבודה החדשה חייבה אותנו ואף אפשרה לנו להפוך את האומנה לתחום לומד.

שירות האומנה מתמודד עם סוגיות מקצועיות מורכבות חדשות לבקרים. הסוגיות משתנות וחושפות אותנו לאתגרים מקצועיים חדשים. שימת הדגש בהתמקצעות השירות באה במטרה לאגם את הידע שהצטבר ולהפיצו כך שלכל מנחת אומנה בארץ יהיו כל הידע והמידע הרלוונטיים מהארץ ומהעולם.

מטרות אלו יושמו באמצעות הקמת קבוצת למידה וקהילת ידע וירטואלית בעזרתו של האגף לתכנון מחקר ופיתוח בראשותו של מר יקותיאל צבע. קבוצת הלמידה של ענף האומנה כוללת את כל מפעילי האומנה בארץ ואת הפיקוח של כל אגפי המשרד העוסקים באומנה. מדובר בקבוצה ייחודית, בין-ארגונית ובין-אגפית אשר לומדת וכותבת "תורה מקצועית".

מתוך מטרה לבנות תורה מקצועית שתהיה מושתתת גם על תורת השדה, מתקיים מהלך נוסף של התדיינות על החומרים הנכתבים בקהילת הידע הווירטואלית.

כל מה שנכתב בקבוצת הלמידה עולה לקהילת הידע, וכך מתאפשר לכל חבר בקהילה, ובמיוחד לכל מנחות האומנה, להעיר ולהאיר על הכתיבה המתגבשת. בצורה כזו, כל מי שעוסק בתחום בשטח, באקדמיה או בתחומים אחרים בקהילה יכול להוסיף מהידע שלו ומניסיונו. אין ספק כי תהליך זה מאפשר לבנות תורה מקצועית ייחודית ביותר אשר משלבת בין דיסציפלינות, גישות, תיאוריה ומעשה.

חוברות אלו הן הפרות של תהליך הלמידה.

תחום לומד דורש שיתוף פעולה של כל העוסקים בתחום ונכונות של כולם לשתף בידע שקיים אצל כל אחד ואחד. כיום קיימות התשתית והאווירה שמאפשרות למידה משותפת והפצת התוצרים שלה כסטנדרט לעבודה מקצועית בתחום האומנה. ענף לומד אינו מבטל את הצורך בידע אקדמי ובמחקר, והחשיבות שלהם בהתוויית כיווני הפעולה הנכונים אינה מוטלת בספק. במלאכה שותפים רבים וטובים.

אני מודה למנהלי הגופים המפעילים את האומנה, אשר השכילו להבין את חשיבות התהליך ושלחו את עובדיהם לימי לימוד, להנהלת השירות ולכל המפקחים שנטלו חלק בלמידה, ל"אשלים", שמאפשרים לנו להעלות את החומר לדפוס ושותפים שלנו לכל אורך הדרך בפיתוח האיכות המקצועית. ואחרונה חביבה, למנחת הקבוצה, הגב' מוריה לוי, מנכ"לית חברת "רום", שבזכות אישיותה המקצועית הצלחנו להפוך את החלום למציאות.

זו תחילת הדרך, אך הכיוון ברור. אני מקווה שבעתיד מחקרים שייעשו על התהליך יוכיחו שאכן היטבנו עם הילדים ועם המשפחות באומנה.

שלווה ליבוביץ

מפקחת ארצית למשפחות אומנה
משרד הרווחה והשרותים החברתיים

תוכן עניינים:

שם הפרק	עמ'
מודל איתותי מצוקה	9
רקע	10
המצב ההתחלתי - ילד ומשפחה	11
פרמטרים משפיעים	12
התסמינים	13
גורמי סיכון	16
קריסה	16
סיכום	17
כלים	18
נספחים	19

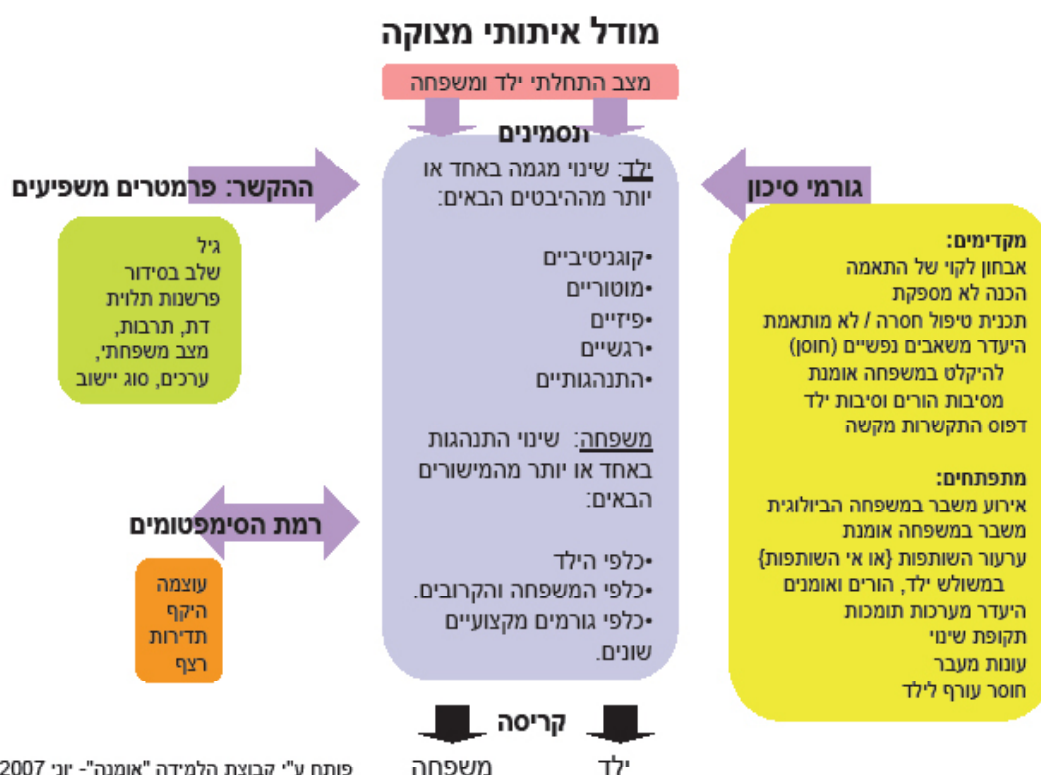
זיהוי איתותי מצוקה באומנה

מסמך זה דן באיתותים - איתותי מצוקה. הוא מיועד לעובדים סוציאליים. בין אם עובד סוציאלי מטפל בילדים ובין אם בבוגרים, בין אם באומנה ובין אם באימוץ או בעבריינות, רבים סיכויי להיתקל באיתותי מצוקה בקרב מטופליו ו/או האנשים הסובבים אותם. מסמך זה אמנם דן באיתותי מצוקה של ילדים ושל נוער בתחום האומנה בלבד, אך נראה כי רבים ממרכיביו מתאימים גם לעולמות תוכן אחרים, ולכן יוכל לשמש ככלי עזר לעובדים סוציאליים באשר הם.

מבנה המסמך

התורה המקצועית בנושא איתותים מורכבת מהפרקים המופיעים במודל להלן:

מודל

רקע

זכות הילד לגדול ולחיות במשפחתו ובסביבתו הטבעית נשללת לעתים בשל הסיכון הקיים בסביבה זו. אחת החלופות לטיפול בילד שאובחן כנמצא בסיכון והוחלט על הוצאתו ממשפחתו, הנה משפחה אומנת. במשפחה אומנת האווירה ביתית ואינטימית, ויש דמויות קבועות, דבר המאפשר טיפול אישי ומותאם יותר למכלול צרכיו של הילד. משפחה אומנת היא הדגם הקרוב ביותר למשפחה הטבעית, ולכן היא הסידור החוץ-ביתי המתאים ביותר לגידול ילדים בגיל הרך ובגילים צעירים.

האומנה כפתרון תומך לילדים הנה אמצעי לא טריוויאלי כלל ועיקר. בניגוד לחלק מהחלופות האחרות, הרי שבאומנה מובנה קונפליקט בסיסי הנובע מקיום שתי מערכות משפחתיות בו-זמנית: המשפחה הביולוגית ומשפחת האומנה. הילד ממשיך לחיות בשני עולמות במקביל. קונפליקט זה יוצר מתח תמידי ומחייב רגישות רבה בבחירת משפחת האומנה ובניהול תהליך האומנה לאורך זמן. על כן הסיכון למשבר גבוה יותר מאשר בחלופות אחרות, ושומה עלינו, גורמי רווחה מקצועיים, הורים ומשפחות אומנה, להיות ערים ומודעים כדי לזהות איתותי מצוקה. איתותי המצוקה מצביעים על מעבר מקונפליקט נשלט לסיכון למשבר, ומאפשרים לנו לבצע התערבות מונעת ומתקנת מבעוד מועד.

איתותים

"איתות" לפי הגדרת מילון אבן-שושן הנו מתן אותות ממרחק על ידי סימנים מוסכמים באמצעות קשר שמיעה או ראייה. באמצעות האיתותים ודרכם, הילד והמשפחה האומנת מנסים לומר לנו משהו שאינם מסוגלים לבטא במילים ברורות ופשוטות. איתותים אלה הנם מסרים המשוגרים אלינו, ואשר מביעים קושי שקשה לדבר עליו. "איתות הוא דרך חלופית של תקשורת, אמצעי שבדרך כלל בא לומר: אנא, עצרו לרגע, הקשיבו לי" (מתוך הספר "איתותים" מאת ד"ר פול אקרמן וד"ר מורי קפלמן). אך איתותים אינם אבסולוטיים. הם מהווים שינוי במגמה לעומת מה שהכרנו קודם.

מסמך זה דן בזיהוי איתותי המצוקה. הוא נסמך על ידע אישי מצטבר רב של גורמי רווחה המטפלים בילדי אומנה, ביניהם משרד הרווחה וגופי האומנה בישראל; כמו כן, הוא נסמך על למידה משותפת שבוצעה במסגרת קהילת ידע, המהווה קבוצת למידה משותפת בנושא זה, בחודשים אפריל-יוני 2007; ובנוסף, הוא נסמך על תוצרי קורס במ"ה להדרכת האומנה ועל מאמרים רבים בנושא זיהוי איתותים שפורסמו בארץ על ידי אנשי מקצוע משלימים (מומחים שאינם מתחום האומנה) בנושאים כמו זיהוי איתותים של נוער לפני התאבדות, זיהוי איתותים באימוץ ועוד. כאשר ילד או משפחה נמצאים במצוקה, האיתותים דומים זה לזה, וניתן להשליך בזהירות מפתרון בתחום אחד למשנהו.

ייחודו של המסמך הנוכחי כפול: ייחודו האחד הוא בטיפול ובדין בבעיית האיתותים באומנה באופן ספציפי, וייחוד נוסף שלו הוא בבנייתו האינטגרטיבית על ידי מעל עשרה עובדים מקצועיים, המייצגים יחד את קשת הגורמים השונים המטפלים באומנה בישראל. המסמך מלווה באוסף כלים שפותחו על ידי הצוות, לשם מימוש הרעיונות המוצגים בו הלכה למעשה. כלים אלו נבחנו ונוסו על ידי גורמי הרווחה, והשימוש בהם הופך קבוע. כלים אלו מצורפים בהמשך.

הגדרת התסמינים המהווים איתותי מצוקה הנה רובד ראשון מבין כמה רבדים המשלימים יחד את מודל האיתותים. לא נכון להתייחס לאיתותים במבודד, ללא התייחסות לרבדים המשלימים, כגון ההקשר. כאשר ילד או משפחה נמצאים במצוקה, מופיעים איתותים רבים. לדוגמא, ייתכן שהילד מרטיב, מקלל, או שהישגיו נמוכים; ייתכן שהמשפחה מתלוננת, אינה שבעת רצון או מרבה לדבר על בעיות הילד עם אנשים בסביבתה. הסתכלות על איתותים אלו ללא ניתוח עמוק יותר וללא בחינה של הרבדים הנוספים יכולה להטעותנו ולייצר רעשים וקריאות "זאב זאב" על משבר שאיננו קיים. רעשים שכאלו יסיטו את תשומת לבנו ויקשו עלינו לזהות איתותי מצוקה אמיתיים בעתיד.

המסמך הנוכחי מתמקד באיתותים, ומניח השמה נתונה. מובן שהשמה נכונה הנה קריטית להצלחת האומנה, אך זהו דיון נפרד, שיפותח ויתואר במסמך אחר. המודל לוקח בחשבון את ההשמה הקיימת. התאמה שאינה טובה דיה בין הילד למשפחת האומנה, מהווה כמובן גורם סיכון למשבר, ולכן משפיעה בעקיפין על המודל.

המצב ההתחלתי - ילד ומשפחה

ראשיתו של המודל בבחינה של המצב הראשוני, הן של הילד והן של משפחת האומנה. אם ילד מרבה לקלל דרך קבע, הרי שדו"ח מבית ספר חדש שאליו הצטרף אשר מלמד שהילד מקלל, אינו מהווה מבחינתנו איתות מצוקה.¹ על כן, עם הגעת הילד למשפחת אומנה מומלץ לבנות דו"ח שיהווה עבורנו נקודת בסיס להשוואה מאוחרת יותר. אחת לשנה מומלץ לבחון ולעדכן את תמונת המצב, וגם בין נקודות זמן אלו יש להיות ערים לשינויים במגמות. כפי שצוין לעיל, איתותי מצוקה לעולם הנם שינויים במגמות, ולא אבסולוטיים. השימוש בדו"ח אחת לפרק זמן מוגדר חשוב ככלי השוואתי. תמונת המצב הכלולה בדו"ח מתייחסת הן לילד והן למשפחת האומנה, ומכילה התייחסות לתסמינים המהווים איתותים, כמו גם לגורמי הסיכון, שחשיבותם תפורט בהמשך (ראו כלי: טופס (baseline)).

1. מובן שבכל מקרה ראוי לתת התייחסות מקצועית מתאימה להתנהגות הבעייתית של הילד.

פרמטרים משפיעים

כדי לקרוא נכון איתותים של ילד או של משפחה, יש לזכור שפרמטרים נוספים משפיעים על התסמינים שאותם נראה, מעבר למצב הראשוני שבו התחילה האומנה. הפרמטרים העיקריים המהווים את ההקשר והמשפיעים על קריאת התסמינים ועל ההתייחסות אליהם, כוללים:

- גיל הילד ושלב ההתפתחות: ¹ אצל תינוקות שאינם יודעים להתבטא, נתייחס בעיקר לתסמינים מוטוריים, פיזיים והתנהגותיים. ככל שהילד מתבגר, ניתן להתייחס גם לתסמינים הרגשיים והקוגניטיביים ולנאמר על ידו. אך אליה וקוץ בה: מגיל מסוים, ככל שהילד מתבגר, הוא יותר מודע ופחות תמים, ולעתים יכול לייצר רושם מטעה. אין בכך כדי לבטל את ההתייחסות לפרמטרים הרגשיים והקוגניטיביים, אך יש לזכור שבגילים מסוימים מובהקותם נמוכה יותר, ומומלץ לבחון עוד תסמינים ולא תסמין בודד. עם זאת, יש גילים שהנם "מועדים" להטעה, ויש לשים לב לאיתותים, כמו גיל ההתבגרות.
- שלב בסיס: לא ניתן להגדיר רשימה קבועה וסדורה של שלבים שעוברת כל אומנה. עם זאת, יש כמה שלבים מוכרים שאותם נראה במקרים רבים: שלב ירח הדבש, שבו כולם מאושרים ומחפשים את החיוב בכל דבר; שלב הבחינה (ה-testing) שבו קורה ההפך - הילד בוחן את משפחת האומנה, ונדמה שאנו במצב מצוקה מתמשך; ושלב שיא ושפל שונים בהמשך ההתנהלות. כאשר אנו מזהים תסמינים של מצוקה, עלינו לחזור ולבחון תמיד את השלב שבו אנו נמצאים בסיסית האומנה ולבחון לפיו אם התסמינים שזיהינו אכן מהווים איתותי מצוקה. יש לזכור גם כי השלבים אינם מתרחשים תמיד באותו סדר, ולכן חשוב להכיר את הילד ואת המשפחה באופן מעמיק ולבצע אבחנה מותאמת למצב שלהם.
- פרשנות תלוית דת, תרבות, מצב משפחתי, ערכים וסוג יישוב: בכל בחינה של תסמינים, אל לנו להסתכל רק על התסמינים באופן נקי, אלא על ההקשר הרחב של הסביבה. למשל, בסביבה דתית, שבה לא נהוג לקלל, **כל קללה** תיחשב כאיתות. אולם בסביבה אחרת, שבה מבוגרים בבית הספר ואולי אפילו במשפחה מקללים דרך קבע, רק קללות קשות במיוחד ייחשבו כאיתות.

1. חלק מהילדים הם מעוכבי התפתחות, וגילם הביולוגי אינו תואם את שלב ההתפתחות.

התסמינים

חלק מן התסמינים המהווים איתותים הנם מודעים ורצוניים, וחלקם לא מודעים. לנו כגורמים מטפלים אמורה להיות רגישות, ועלינו להקשיב לאלו כמו גם לאלו, שכן ברור שאלו שאינם מודעים, משמעותם חזקה יותר, אך קשה יותר לאתרם, ולעולם אל לנו להסתפק בהם בלבד. התסמינים נחלקים לכאלו הנצפים אצל בני משפחת האומנה, ולכאלו הנצפים אצל הילד.

עוצמת התסמינים הנצפים אצל משפחת האומנה ותדירות הופעתם הולכות וגוברות באופן הדרגתי בדרך כלל. התסמינים כוללים את המרכיבים המפורטים להלן (רובם או כולם). הם באים לידי ביטוי בשינוי התנהגות המשפחה כלפי הילד באומנה, כלפי משפחתם וקרוביהם (שלהם עצמם) או כלפי גורמי הרווחה:

- שינויי התנהגות מול הילד:
 1. הנאה פחותה מהאומנה ומהילד.
 2. האשמת הילד בכל קונפליקט ובעיה.
 3. התנגדות או אמביוולנטיות של אחד מבני המשפחה כלפי ילד האומנה.
 4. התפתחות יחס שלילי כלפי משפחתו הביולוגית של הילד.
- שינויי התנהגות מול המשפחה והקרובים (של משפחת האומנה):
 1. יותר דאגה לילדים הביולוגיים של משפחת האומנה.
 2. יותר אמירות שליליות על ילד האומנה.
 3. יותר שיחות שבהן משתפים את המשפחה ואת הקרובים בקשיים הקשורים לאומנה.
- שינויי התנהגות מול גורמים מקצועיים:
 1. התנהגות מתפרצת (התפרצויות כעס) בטיפולים ובפגישות.
 2. ביטול פגישות, "היעלמות" (לא זמינים טלפנית, לא מתקשרים מיוזמתם, וכדומה).
 3. בפגישות עם אנשי מקצוע משרתת המשפחה עייפות.
 4. תלונות מוגברות על התנהגות הילד ועל כל נושא ונושא הקשור לילד.
 5. דרישות כספיות חדשות שאינן מותאמות לצורך, כפי שמוערך על ידי גורמי הרווחה.
 6. אי שיתוף פעולה ו/או קושי להשתמש במשאבים האנושיים והטיפוליים המוצעים על ידי גורמי הרווחה.
 7. התלבטות אם להמשיך באומנה, והתניית ההמשך בתנאים שונים. יש לציין שתסמין זה הנו מתקדם, וקיומו הנו איתות משמעותי למשבר קרב.

ייתכנו גם תסמינים הבאים לידי ביטוי בשינוי תפקוד של אחד מבני המשפחה, דוגמת ילד ביולוגי של משפחת האומנה אשר מסתגר או אינו מקבל את הילד באומנה.

התסמינים הנצפים אצל הילד באומנה הנם מגוונים, ויכולים להתבטא במישורים

שונים. להלן מפורטים המישורים השונים, וכמה דוגמאות של תסמינים אפשריים בכל מישור:

- קוגניטיביים:
 1. אי פניות ללימודים; ירידה בהישגים.
 2. בקשות להיפרדות ממשפחת האומנה ולחזרה למשפחה הביולוגית.
- מוטוריים:
 1. פסיביות; הימנעות מקשר עין עם משפחת האומנה ו/או עם גורמי הרווחה.
 2. תסמיני חרדה: טיקים; גמגום; חוסר שקט.
- פיזיים:
 1. מחלות ותגובות פסיכוסומטיות; מיחושים; תלונות לא ברורות.
 2. עייפות יתר; דריכות.
 3. אנקופרזיס; הרטבות.
 4. הזנחה בהופעה החיצונית.
 5. הופעת סימנים חריגים על הגוף (חבלות, מכות, שברים, פריחות).
- רגשיים:
 1. מצבי רוח משתנים; התפרצויות זעם; סף תסכול נמוך; בכי ללא שליטה; צחוק ללא שליטה; שינוי באופי הדיבור.
 2. קוטביות ושינויים קיצוניים בתיאורים של הילד את מצבו במשפחת האומנה.
 3. חיפוש דמויות בוגרות נוספות לתמיכה (מחוץ למשפחת האומנה).
- התנהגותיים:
 1. שינוי דרסטי בהרגלי האכילה.
 2. שינוי דרסטי הבא לידי ביטוי בהתכנסות/הסתגרות של הילד או במוחצנות יתר.
 3. התנהגות אובדנית: חלוקת חפצים, כתיבת/קריאת שירים העוסקים במוות, "משחקי רולטה".
 4. אלימות פיזית ו/או אלימות מילולית.
 5. התנהגות שאינה מותאמת לשלב בסידור, למשך הסידור, לסביבה ו/או לגיל.
 6. אי שיתוף פעולה עם הדמויות המטפלות.
 7. בריחות; אי חזרה מחופשה; אי רצון לחזרה מחופשה.
 8. שינוי ברמת הקשר עם המשפחה הביולוגית.
 9. התנהגות מינית לא מותאמת.
 10. ריבוי תאונות.
 11. שימוש בחומרים ממכרים.
 12. התנהגות אנטי-סוציאלית.

רמת התסמינים

אם נצפו תסמינים המעידים על איתותי מצוקה, והם תואמים להקשר (לפרמטרים המשפיעים), יש לבדוק גם את הרמה שבה הם מופיעים. רמת התסמינים באה לידי ביטוי בארבעה היבטים:

- עוצמה: עוצמת התסמין. לדוגמא - אילו מכות נתן הילד (ומה הייתה תוצאתן לנפגע).
- היקף: מספר הפעמים שהתסמין הופיע. לדוגמא - האם הילד הרביץ פעם אחת או כמה פעמים, ואם יותר מפעם אחת - לבדוק כמה פעמים הדבר קרה.
- תדירות: תכיפות התרחשות התסמינים. לדוגמא - האם הילד הרביץ חמש פעמים ביום אחד, או כל יום פעם אחת במשך חמישה ימים.
- רצף: רצף קיום התסמינים, כאשר אינם חד-פעמיים. לדוגמא - האם הילד הרביץ כל יום, או שהייתה הפסקה של חודשיים בין אירועים שונים.

גורמי סיכון

עד כה תיאר המודל את התסמינים ואת הדרך להבינם אל נכון. ואולם, לא מספיק לדעת לקרוא את האיתותים כאשר הם מתרחשים. יש להיות מודעים לגורמי סיכון - גורמים המגדילים את הסיכון למשבר. כאשר גורמים אלו מתקיימים, על גורמי הרווחה השותפים להיות ערים ורגישים יותר לאיתותים השונים. על כן, מומלץ לכלול את ניתוח גורמי הסיכון בדו"ח הראשוני ובדו"חות המתקדמים, ואם הסיכון הנו גבוה לפי הערכת גורמי הרווחה, יש להגדיל את תדירות כתיבת הדו"ח (ראו כלי: "כלי לזיהוי איתותי מצוקה באומנה עבור מנחי האומנה").

גורמי הסיכון למשבר כללי כוללים:

גורמים מקדימים: גורמים הידועים בנקודת ההתחלה של הקשר בין משפחת האומנה לילד. ניתן להיערך מראש כאשר יש גורמי סיכון מקדימים. גורמי הסיכון כוללים -

- השמה במשפחה אומנת שאין לה כל הכלים להתמודד עם הילד.
- הכנה לא מספקת.
- תכנית טיפול חסרה/לא מותאמת.
- היעדר משאבים נפשיים (חוסן) להיקלט במשפחה אומנת, מסיבות הקשורות להורים ומסיבות הקשורות לילד.
- דפוס התקשרות בעייתי.

גורמים מתפתחים: גורמים המתפתחים עם הזמן או נוצרים כאשר הילד כבר נמצא במשפחת האומנה, כוללים שינויים ואירועי משבר מסוגים שונים -

- אירוע משבר במשפחה הביולוגית.
- אירוע משבר במשפחה האומנת.
- ערעור השותפות או אי השותפות במשולש ילד, הורים ביולוגיים והורים אומנים.
- היעדר מערכות תומכות במשפחה ובילד.
- תקופת שינוי.
- עונות מעבר.
- חוסר עורף לילד מעבר למשפחת האומנה (גורם לעייפות בקשר ולחוסר יכולת להתאזור).

קריסה

כאשר מתחילה התדרדות בקשר בין הילד למשפחת האומנה, ההתדרדות היא משותפת. גם אם אנו צופים בתסמינים אצל אחד השותפים (הילד או המשפחה), המשבר יכול להגיע מהגורם האחר, ולאו דווקא מהגורם שאצלו נצפו האיתותים. על כן, חשוב להתחיל בתכנית התערבות מיידית, מול שני השותפים בו-זמנית.

סיכום

האומנה היא חלופה חשובה בסיוע לילדים שלא שפר עליהם גורלם במשפחה שבה נולדו וגדלו. תורת האיתותים שהוצגה לעיל הנה כלי חשוב לשרידות האומנה ולהצלחתה. מדובר בתורה מורכבת ולא טריוויאלית. שומה עלינו ללמוד תורה זו, להבינה וליישמה במרב הרגישות, תוך זיהוי נכון של האיתותים, להבטחת הצלחת האומנה לאורך זמן.

כלים

כדי להטמיע את התפיסה המקצועית בשטח, נדרשים כלים מסייעים. הכלים המוצעים כאן מותאמים לקהלי יעד שונים. להלן רשימת הכלים, תוך פירוט והסבר על כל כלי. הכלים עצמם מצורפים בהמשך.

שם הכלי	טופס baseline
נושא	נקודת מוצא של הילד בעת כניסתו לאומנה
קהל יעד	מנחי האומנה
סוג הכלי	טופס
מתי להשתמש	לקראת כניסת הילד למשפחת האומנה
הרציונל לכלי	מטרתו של הכלי לסייע למנחה האומנה להכיר את הילד לצורך השמה מיטבית, לצורך בניית טיפול, להשוואה ולבחינת מגמות בהמשך
שם הכלי	כלי לזיהוי איתותי מצוקה באומנה עבור מנחי האומנה
נושא	תסמינים היכולים להעיד על איתותי מצוקה באומנה
קהל יעד	מנחי האומנה
סוג הכלי	טופס רב-פעמי
מתי להשתמש	אחת לחודש או כאשר יש התנהגות חריגה שמבקשים לעקוב אחריה מקרוב
הרציונל לכלי	מטרת הכלי הנה לשמר את מודעותם של מנחי האומנה ואת ערנותם לזיהוי איתותים על שינויים בתפקודו של הילד שבטיפולם, העלולים להתפתח למשבר באומנה
שם הכלי	זיהוי איתותים למורה
נושא	תסמינים היכולים להעיד על איתותי מצוקה באומנה
קהל יעד	מורים המחנכים ילד הנמצא באומנה
סוג הכלי	טופס
מתי להשתמש	אחת לחודש או כאשר יש התנהגות חריגה שמבקשים לעקוב אחריה מקרוב
הרציונל לכלי	מטרת הכלי הנה לסייע למורים בזיהוי איתותים על שינויים בתפקודו של הילד שבכיתתם, העלולים להתפתח למשבר באומנה

נספחים

טופס baseline שימלא מנחה האומנה טרם כניסת הילד למשפחת האומנה - ריכוז אינפורמציה לצורך השמה מותאמת ובניית תכנית טיפול

נתונים אישיים:

השם המלא _____ ת"ז _____ תאריך לידה _____

לשכת המוצא _____ עו"ס משפחה _____ פקיד _____

סעד _____

טלפונים _____ נייד _____ פקס _____

האם הילד מסודר בצו? כן/לא/בצל החוק _____ אם בחוק, תוקף הצו _____

מקום מגורי ההורים הביולוגיים: _____

במקרה של הורים שאינם חיים ביחד: _____

האם _____ האב _____

דת _____

הרכב משפחתי: _____

האם ההורים נשואים/גרושים/פרודים/אלמנים/חד-הורית/מס' ילדים במשפחה _____ מקומו של הילד המושם _____

האם יש אחים שאינם חיים בבית ההורים? _____

הסדרי ראייה בין האחים _____

במקרה של הורים שאינם חיים יחד, הסדרי ראייה _____

סידורים קודמים/נוכחיים: _____

בקהילה - מועדוני/משפחתון/מעון רב-תכליתי/אומנה יומית/אומנה קהילתית - בעבר/היום.

חוץ-ביתי - מרכז חירום/פנימייה/אומנה - בעבר/היום.

אם הסידור הסתיים, מה היא סיבת הסיום? _____

סיבת ההוצאה מהבית

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

החלטות ועדת החלטה

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

אזור מומלץ להשמה _____ מדוע _____

הסדרי חופשה _____

קרובי משפחה הנמצאים בקשר עם הילד _____

סיכום על אודות הילד (מכל הדו"חות הרלוונטיים):

תחום לימודי

מס'	תיאור	כלל לא	קצת	הרבה	הרבה מאוד	לא ידוע
1	מוטיבציה ללימודים					
2	ידע כללי תואם גיל					
3	פערים לימודיים					
4	ביצוע משימות לימודיות					
5	שליטה במוטוריקה עדינה					
6	שליטה במוטוריקה גסה					
7	שליטה במתמטיקה					
8	שליטה בקריאה					
9	הכנת שיעורי בית					
10	רמת הבנה תואמת גיל					
11	חוסר מנוחה, התנהגות חסרת-שקט					
12	דעתו מוסחת בקלות, קשה לו להתרכז					
13	דורש מהמורה/גננת תשומת לב יותר מחבריו					
14	אינו מסיים דברים שהתחיל					
15	מתקשה ללמוד					
16	מתוסכל בקלות כשניצב מול קושי					
17	זקוק לתיווך בלמידה					
18	משתף פעולה עם המורה/גננת					

- מתחנך/כת כיום בחינוך חילוני או דתי? מה ההמלצה לאומנה לגבי מסגרת חינוכית?

- האם אובחנו/יש חשד לליקויי למידה? כן/לא, פרט/י

- האם עבר/ה ועדת השמה חינוכית? כן/לא, תאריך אחרון

- האם בבי"ס/גן מקבל/ת סיוע לימודי/שעות שילוב? כן/לא, פרט/י

- האם מבקר/ת בבי"ס/גן באופן סדיר? כן/לא, פרט/י

תחום חברתי

מס'	תיאור	כלל לא	קצת	הרבה	הרבה מאוד	לא ידוע
1	מקובל בחברה					
2	מנהיג חיובי					
3	בעל מיומנויות חברתיות/יכולת יצירת קשר					
4	מגלה חוש משחק הוגן					
5	מנהיג שלילי					
6	דחוי					
7	חסר כושר מנהיגות					
8	מושפע בקלות מילדים אחרים					
9	ילדותי, בלתי בשל					
10	אינו מסתדר עם ילדים אחרים					
11	ילדותי, בלתי בשל					
12	אינו מסתדר עם ילדים אחרים					
13	אינו משתף פעולה עם חבריו לכיתה/גן					
14	מתקוטט/נוהג באלומות					
15	מפריע לילדים אחרים					
16	נוטה לקלל					

תחום רגשי-התנהגותי

מס'	תיאור	כלל לא	קצת	הרבה	הרבה מאוד	לא ידוע
1	מצב רוחו משתנה במהירות ובקיצוניות					
2	נעלב בקלות, מתנתק					
3	רגיש ביותר לביקור					
4	יש לו התקפי זעם					
5	התנהגותו בלתי צפויה					
6	מתוח					
7	נוהג לברוח					
8	מתחכם, חצוף					
9	משמיע קולות בזמן או במקום בלתי מתאימים					
10	מגמגם					
11	סובל מטיקים					
12	עומד על כך שבקשותיו יתמלאו מיד					
13	נוהג באלימות פיזית					
14	נוהג באלימות מילולית					
15	סובל מפחדים לא תואמי גיל					
16	סובל ממחשבות טורדניות					
17	עושה מעשים מסוכנים לעצמו					
18	עושה מעשים מסוכנים לסביבה					
19	הרגלי הניקיון נאותים					
20	הופעתו החיצונית מוזנחת					
21	מתולנן על עייפות					
22	מתלונן על מיחושים בתדירות גבוהה					
23	יוצר קשר תלתי עם מבוגרים					
24	נמנע מקשר עם מבוגרים					
25	כנוע במגע עם אנשים סמכותיים					

הרגלים ואפיונים מיוחדים:

_____ הרגלי שינה

_____ הרגלי אכילה

_____ האם קיימת בעיה של הרטבה? כן/לא, ביום/בלילה, פרט/י

_____ האם קיימת בעיה של אנקומפרזיס? כן/לא, ביום/בלילה, פרט/י

_____ האם קיימת רגישות למזון/משקה כלשהו? כן/לא, פרט/י

* מידע רפואי

_____ האם קיימת רגישות לתרופות? כן/לא, פרט/י

_____ האם קיימות אלרגיות? כן/לא, פרט/י

_____ האם קיבל את החיסונים במועדם? כן/לא, פרט/י

_____ האם עברה/ה ניתוח כלשהו? כן/לא, פרט/י

_____ האם יש מגבלות תפקודיות כלשהן? כן/לא, פרט/י

_____ האם נטל תרופות כלשהן?

_____ כרוניות - כן/לא, פרט/י

_____ ריטלין - לסוגיו, כן/לא, פרט/י

_____ פסיכיאטריות - כן/לא, פרט/י

_____ הרופא המטפל

_____ טלפון

_____ תחנת אם וילד _____ טלפון

* אבחונים וטיפולים שונים:

_____ האם אובחן/טופל במכון להתפתחות הילד? כן/לא, פרט/י (המלצות והאם יושמו)

_____ האם עברה/ה אבחונים שונים: פסיכולוגי/ניורולוגי/פסיכיאטרי? כן/לא, פרט/י

_____ האם טופל/מטופל בריפוי בעיסוק? כן/לא, פרט/י

_____ האם טופל/מטופל בפיזיותרפיה? כן/לא, פרט/י

_____ האם טופל/מטופל אצל קלינאית תקשורת? כן/לא, פרט/י

_____ האם מקבל טיפול רגשי (פסיכולוג/עו"ס/אמנות/בעלי חיים/אחר)? כן/לא, פרט/י

עיקרי חוות דעת של המטפל:

*** התנהגויות חריגות:**

האם ידוע על אמירות אובדניות/ניסיונות אובדניים? כן/לא

אם כן, מתי ואיך טופל _____

האם ידוע על שימוש בחומרים ממכרים (סמים/אלכוהול/דבק מגע/גז מזגנים/אחר)? כן/לא

אם כן, מתי ואיך טופל _____

האם ידוע על התנהגות מינית חריגה/פגיעה מינית (כקורבן או כתוקף)? כן/לא

אם כן, מתי ואיך טופל _____

מסמכים רלוונטיים להשמה מוצלחת:

לצורך איסוף מקסימום אינפורמציה על הילד/ה המועמד/ת להשמה, יש לבקש את המסמכים הבאים:

- דו"ח סוציאלי מהמחלקה לשירותים חברתיים, מעודכן וממצה
- דו"ח לימודי-חינוכי מבי"ס, הכולל תפקוד לימודי, חברתי, רגשי-התנהגותי, כולל התנהגויות חריגות, אם יש, והמלצות. יש לציין באיזו כיתה לומד, והאם בחינוך רגיל או מיוחד
- אם הילד היה זכאי לשעות שילוב - יש לבקש החלטת ועדת שילוב ודו"ח מורת שילוב/מורת מתי"א
- אם הילד עבר ועדת השמה חינוכית - יש לבקש טופס החלטת ועדת השמה
- דו"ח מהמועדוני/מקוון רב-תכליתי/אחר, אם הילד שהה בכאלו
- דו"ח מעקב עדכני מהמכון להתפתחות הילד, אם טופל שם (עד גיל 9)
- אבחון פסיכו-דיאגנוסטי או אבחון פסיכולוגי חינוכי, אם הילד עבר אבחון כזה
- אבחון נוירולוגי/פסיכיאטרי, אם הילד אובחן בעבר
- אבחון קשב וריכוז, אם הילד אובחן בעבר
- סיכום טיפול רגשי ו/או פרה-רפואי, אם הילד קיבל טיפול כזה
- דו"ח ממסגרת חוץ-ביתית קודמת, אם שהה בכזו
- טופס רפואי שיינתן על ידי העמותה וימולא על ידי רופא/עו"ס לגבי רגישות לתרופות/מזון, אלרגיות, ניתוחים, מחלות כרוניות, טיפול כרוני/אחר
- טופס בנושא חברתי, רגשי-התנהגותי ודרכי התמודדות, שימולא על ידי העו"ס בקהילה עם ההורים הביולוגיים, אם הדבר אפשרי. הטופס יינתן על ידי העמותה האחראית על האומנה
- טופס הסכם הורים או צו של חוק הנוער
- כרטיס קופת חולים ופנקס חיסונים
- ויתור על סודיות רפואית אם אין מידע רפואי על אודות הילד
- חתימת ההורים על אישור לאבחון פסיכולוגי/נוירולוגי/פסיכיאטרי אם יש צורך

כלי לזיהוי איתותי מצוקה באומנה עבור מנחי האומנה

מטרת הכלי הנה לשמר את מודעותם של מנחי האומנה ואת ערנותם לזיהוי איתותים על שינויים בתפקודו של הילד שבטיפולם, העלולים להתפתח למשבר באומנה.

למנחה/ת האומנה שלום רב,

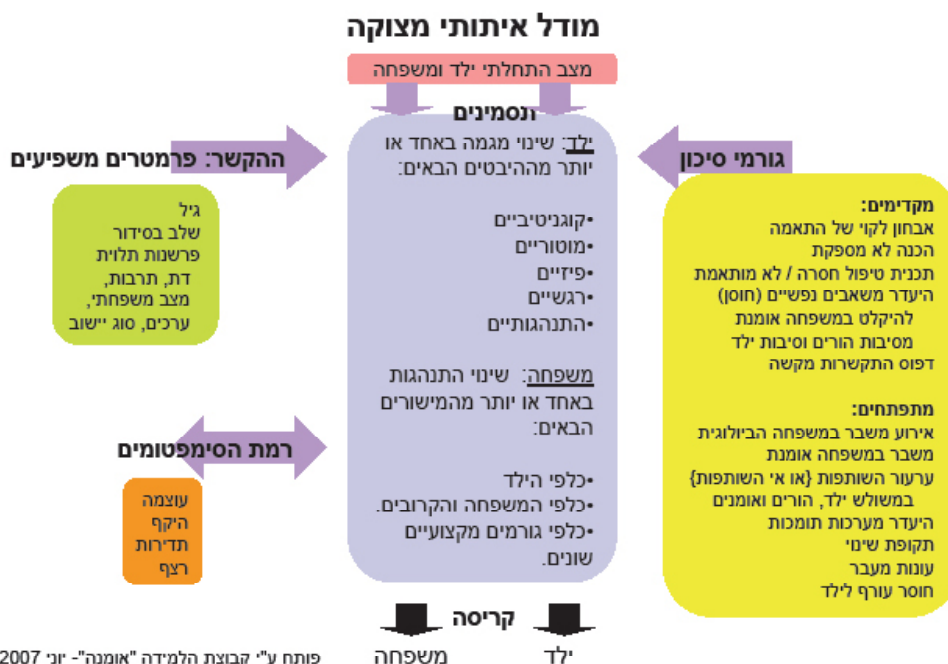
אנו מעמידים לשירותך כלי עזר לזיהוי איתותי מצוקה באומנה. הסימפטומים שהכלי מסייע לבדוק מבוססים על תפקודו של הילד בתחומים השונים בחייו. חשוב לשים לב לשינויים, ולתדירות, לעוצמה ולהקשר שבהם מתרחשים שינויים אלו. על מנת שניתן יהיה להבחין בשינויים, אנו ממליצים לבצע הערכה באמצעות הכלי בתדירות חודשית.

יש לשים לב שמתוך רבים מהאיתותים ניתן ללמוד לא רק על סיכונים ומצבי משבר העלולים לגרום לקריסה, אלא גם על מצבי משבר אחרים, דוגמת פגיעות מיניות.

על מנת לעשות שימוש נוח ויעיל בכלי, אנו ממליצים לסמן בצבעים שונים במקום הרלוונטי. בדרך זו תהיה ההבחנה בשינוי על פני תקופת זמן ויזואלית ומוחשית יותר.

לדוגמא:

- 1- ירוק: מסמל אין כלל בעיה
- 2- צהוב: מסמל כי קיים קושי קל בהקשר לסימפטום
- 3- כתום: מסמל כי קיים קושי משמעותי בהקשר לסימפטום
- 4- אדום: מסמל כי קיים קושי חריף בהקשר לסימפטום

מועד הערכה								סימפטים	תחום
								אי פניות ללימודים	קוגניטיבי ירוק: אין קושי צהוב: קושי קל כתום: קושי משמעותי אדום: קושי חריף
								ירידה בהישגים	
								ירידה בריכוז	
								אחר	
								הערות:	

הערה: התבחינים המסומנים בכוכבית (*) מרמזים באופן משמעותי על פגיעה מינית. לפרטים נוספים מומלץ לעיין במסמך התורה המקצועית בנושא פגיעות מיניות.

[illegible]

מועד הערכה										סימפטום	תחום
										מיושמים	פיזי ירוק: אין קושי צהוב: קושי קל כתום: קושי משמעותי אדום: קושי חריף
										תלונות על בעיות גופניות	
										עייפות יתר	
										דריכות	
										הזנחה בהופעה החיצונית	
										ירידה בהיגיינה	
										התלככות (אנקופרזיס)	
										הרטבה	
										הופעת סימנים חריגים על הגוף	
										גירויים באיבר המין*	
										דלקות בדרכי השתן*	
										הפרשות לא רגילות*	
										מחלות פסיכוסומטיות	
										הערות	

[illegible]

מועד הערכה										סימפטום	תחום
										שינוי דרסטי בהרגלי אכילה	התנהגותי ירוק: אין קושי צהוב: קושי קל כתום: קושי משמעותי אדום: קושי חריף שינוי דרסטי בהרגלי אכילה
										התנהגות אובדנית	
										אלימות פיזית	
										אלימות מילולית	
										acting out	
										אי שיתוף פעולה עם הדמויות המטפלות	
										בריחות	
										הימנעות או התנגדות לחזרה מחופשה	
										שינוי ברמת הקשר עם המשפחה הביולוגית	
										התכנסות, מופנות	
										התנהגות מוחצנת	
										התנהגות מינית חריגה	
										מקלחות תכופות*	
										שימוש בחומרים ממכרים	
										ירידה בתפקוד החברתי	
										אי ביקור סדיר בבי"ס	
										ריבוי תאונות	
										התנהגות אנטי-סוציאלית	
										הערות	

זיהוי איתותים למורה

למורה שלום,

אנא דווח/י מיידית על שינויים חריגים משמעותיים בהתנהגות/אמירות/מראה של הילד המעוררים
בך דאגה.

לנוחיותך, להלן כלי עזר למתן הדיווח.

שם הילד/ה: _____

כיתה: _____

שם המורה: _____

תאריך: _____

שם ממלא השאלון: _____

[illegible]

מועד הערכה										סימפטום	סמן	
										מוזנח		התנהגותי ירוק: אין קושי צהוב: קושי קל כתום: קושי משמעותי אדום: קושי חריף
										ירידה בריכוז (לאורך זמן)		
										אפאתי		
										שינוי דרסטי במצב הרוח		
										התכנסות או מוחצנות יתר		
										אחר		
										הערות		

החיים באומנה

חברת זו הינה חלק ממערך של חבורות מקצועיות העוסקות בהיבטים השונים של האומנה ומהוות את המארג הכולל של "תורת האומנה".

גיבוש התורה המקצועית והפצתה התבצע כחלק מתוכנית "אומנה בראש" ששמה לה למטרה להעמיק ולחזק את ענף האומנה. לתוכנית שותפים רבים וביניהם שירות ילד ונוער במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, עמותת אשלים, עמותות האומנה וקרן רש"י.

המודל הכולל עשייה יום יומית, קהילת ידע וקבוצת למידה, הוא זה שהוביל ליכולת להמשיג את הידע הקיים בשטח ולהפוך את תורת השדה לתורה המקצועית של האומנה בישראל. האינטגרציה של תורות מקצועיות, נסיון ומיומנויות, ידע ומידע נצברים והיכולת להפיק מתהליכים אלו כלים יישומיים לעבודת השטח אינם דבר של מה בכך. ברצוננו להודות לכל העוסקים במלאכה, ובמיוחד לקבוצת הלמידה שגיבשה, ניסחה וכתבה את הידע שנצבר, בניצוחה הנמרץ של מוריה לוי, מנכ"ל חברת רום.

מדינת ישראל
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
האגף לשירותים אישיים וחברתיים
שירות ילד ונוער

העמותה לחכנון ולפיתוח שירותים לילדים
ובני נוער בסיכון ומשפחותיהם (נר"ה)
מסדה של כנסת ישראל ובמסגרתה של ממשלת
ישראל הפדרציה היהודית של בני-נוער

